

Nieuwsbladen te Brugge in de 17e eeuw

Nog onlangs werd beweerd, dat er te Brugge vóór de Franse Revolutie waarschijnlijk slechts één nieuwsblad werd uitgegeven: de *Nieuwe Tydinghen* van Nikolaas Breyghel (1).

Reeds in 1890 had de toenmalige stadsarchivaris van Brugge er de aandacht op gevestigd, dat door de Brugse stadsregering van 1658 af toelagen aan gazetten werden uitgekeerd (2). Hoewel hij daarbij niet uitdrukkelijk verklaarde dat hiermede Brugse nieuwsbladen werden bedoeld, toch laat de aangehaalde tekst en het kader waarin ze verscheen, dit sterk vermoeden. Wij twijfelen er overigens niet aan dat de auteur wel te Brugge gedrukte nieuwsbladen op het oog had.

Wanneer R. Van Eenoo en A. Viaene het tegengestelde voorstaan, dan ligt het voor de hand dat zij de tekst van Gilliodts niet hebben gekend ofwel gemeend hebben ermede geen rekening te moeten houden.

Anderzijds stelt zich de vraag op welke gronden de bewering van archivaris Gilliodts berust: opgave van bronnen bleef inderdaad achterwege.

---

(1) R. Van Eenoo, *De pers te Brugge 1792-1914. Bouwstoffen*, Leuven, 1961, blz. 4: „Vóór de franse Revolutie heeft Brugge slechts één blad gekend”; A. Viaene, *De drukkersfamilie De Busscher*, in *Biekorf*, LXIII (1962), blz. 35: „Tot in 1792 had Brugge geen eigen nieuwsblad”. — Over de *Nieuwe Tydinghen*, die van 1637 tot 1645 te Brugge werden uitgegeven, zie: A. Warzée, *Essai historique et critique sur les journaux belges*, Gent, 1845, blz. 209-210; A. Visart de Bocarmé, *Recherches sur les imprimeurs brugeois*, Brugge, 1927, blz. 40, 43; A. Schouteet, *Onze Brugse Nieuwsbladen*, in *Brugsche Courant* van 22 juni 1946.

(2) L. Gilliodts-van Severen, *Bruges ancienne et moderne. Notice historique et topographique sur cette ville*, Brugge, 1890, blz. 38-39: „dès 1658, nous voyons le magistrat subventionner les gazettes hebdomadaires, qui, par la publicité des nouvelles politiques et des mercuriales, donnaient une base étendue et plus sûre aux transactions”.

Wij hebben derhalve gemeend deze aangelegenheid aan een nieuw onderzoek te moeten onderwerpen. Het resultaat van dit onderzoek moge hierna volgen.

De bewering van Gilliodts werd zogoed als zeker ontleend aan de Brugse stadsrekeningen. Van de rekening over het dienstjaar 1656 sept. 2 - 1657 sept. 2 af — Gilliodts spreekt van 1658 af — tot en met de rekening over het dienstjaar 1669 sept. 2 - 1670 sept. 2, komt in de rubriek „Uutgheven van ghemeene saeken” telkens een post voor waarin van wekelijkse gazetten spraak is. De tekst uit de eerstvermelde rekening luidt aldus : „An Alexander Michiels, Lucas vande Kerckhove ende andere bouckdruckers ende bouckverkoopers, over verscheyde saecken voor de stadt ghedruckt met het leveren van de wekelicke gasetten, by drye rekenynghen, ordonnantiën ende quyctantiën, tsamen de somme van derthien ponden grooten; syn XIII lb. gr.” (3).

De posten uit de volgende rekeningen zijn van dezelfde inhoud, maar de medegedeelde namen van de drukkers zijn soms verschillend. In de rekening over 1657/8 is er spraak van dezelfde twee drukkers, maar de voornaam van vanden Kerckhove wordt er ten onrechte als *Lenaert* aangegeven. In de rekeningen over 1658/9 en 1659/60 komt er de naam van Nikolaas Breyghel bij, terwijl in de rekening over 1661/2 daarenboven ook nog spraak is van Pieter Roose. In de rekening over 1662/3 wordt enkel Alexander Michiels met naam genoemd en in de rekeningen over 1663/4 en 1664/5 vermeldt men opnieuw slechts de twee eerstgenoemde drukkers. In het exemplaar van de rekening over 1665/6, dat op het Algemeen Rijksarchief te Brussel berust, is dit eveneens het geval, maar in het exemplaar van dezelfde rekening, dat op het Stadsarchief te Brugge wordt bewaard, wor-

---

(3) Aangehaalde rekening op het Brugse stadsarchief, fol. 127 v., nr. 3.

den daarenboven nog de weduwe van Jan Clouwet en Pieter van Pee genoemd. In de rekeningen over 1666/7, 1667/8 en 1668/9 is de naam van Pieter van Pee weggevallen, maar in de rekening over 1669/70 is hij er opnieuw bij (4).

Hieruit af te leiden dat de Brugse stadsregering toelagen aan Brugse nieuwsbladen heeft verleend, zoals Gilliodts heeft gedaan, is aan de aangehaalde teksten een al te ruime interpretatie geven. De boekdrukkers leveren wel gazetten aan het stadsbestuur, maar werden deze nieuwsbladen wel te Brugge gedrukt? Dat wordt toch nergens uitdrukkelijk gezegd. Gaat het niet veeleer over vreemde nieuwsbladen, zodat de drukkers alleen als leveranciers vergoed worden? Daarenboven spreken de teksten telkens over verscheidene drukkers, zodat het wellicht ook over verscheidene gazetten gaat. Als men daarbij nog bedenkt hoe schaars de nieuwsbladen in die tijd waren, dan wekt de mededeling van Gilliodts op zijn minst verwondering.

Al valt sterk te betwijfelen of Gilliodts kennis had van meer preciese documenten dan de zopas aangehaalde teksten uit de stadsrekeningen, toch had hij gelijk: tussen 1656 en 1670, en nog later, zijn inderdaad nieuwsbladen te Brugge verschenen.

Op 30 juni 1666 werden Lucas vanden Kerckhove, Alexander Michiels en de zoon van de weduwe van Jan Clouwet, drie Brugse drukkers-uitgevers van nieuwsbladen, op het stadhuis ontboden, waar hen door de thesauriers de zopas getroffen beslissing van het schepencollege

---

(4) Zie: Brugge, stadsarchief, *stadsrekeningen*: 1657/8, fol. 133 v., nr. 2; 1658/9, fol. 137 v., nr. 2; 1659/60, fol. 169 v., nr. 3; 1661/2, fol. 140, nr. 3; 1663/4, fol. 120, nr. 1; 1665/6, fol. 120 v., nr. 3; 1668/9, fol. 108, nr. 4; 1669/70, fol. 123, nr. 1; Brussel, Algemeen Rijksarchief, *Rekenkamer*: nrs. 32709 (rek. 1662/3), fol. 131, nr. 2; 32711 (rek. 1664/5), fol. 136 v., nr. 2; 32712 (rek. 1665/6), fol. 120 v., nr. 3; 32713 (rek. 1666/7), fol. 123, nr. 1; 32714 (rek. 1667/8), fol. 113 v., nr. 1.

werd medegedeeld. Omwille van de „confuselicke” berichten, die door de nieuwsbladen werden verspreid, zouden de schepenen de nieuwsbladen beperken en voortaan nog slechts één enkel blad laten verschijnen. De toelating zou verleend worden aan de drukker, die daarvoor het hoogste bedrag aan de stad zou willen uitkeren. De drukkers werden derhalve verzocht zich over de beslissing van het schepencollege te beraden en elk afzonderlijk hun aanbod bij de thesauriers in te brengen.

Nadat de drukkers hadden verzocht om verder hun nieuwsblad te mogen laten verschijnen, trof het schepencollege op 22 juli 1666 de volgende regeling. Alexander Michiels, Lucas vanden Kerckhove en Jan Clouwet zouden „by ordre ende by toere successivelick” een nieuwsblad mogen uitgeven. Het blad zou tweemaal per week verschijnen: de dinsdag en de vrijdag. Hadden de nieuwsbladen vroeger „disordren ende quade manieren” uitgelokt, voortaan moesten zij onpartijdig optreden en zich onthouden „daerinne te draghene yemants zyde”. Het medegedeelde nieuws diende „simpelick te verhalen de maeren ende tydinghen zoo die van andere gemeenten gheschreven worden”, dus zonder van commentaar voorzien te zijn. Sloeg de opgelegde onpartijdigheid niet alleen op de eigenlijke berichtgeving, dan werd meteen het opnemen van advertenties en reclamen, voor zover er toen hiervan al sprake was, geenszins in de hand gewerkt. Daarenboven werd een censuur ingesteld: vooraleer te mogen afgedrukt worden, moest het nieuwsblad het „imprimatur” verworven hebben van meester Jacob Talbout, griffier van de stadsthesaurie, die daartoe door het schepencollege was aangesteld. Ten slotte dienden de drukkers het niet onaanzienlijke bedrag van 8 pond 6 schelling 8 denier groot aan de stad uit te keren, welk bedrag ter ondersteuning van de armen zou aangewend worden. Met deze voorwaarden verklaarden de

drukkers zich akkoord en betaalden het genoemde bedrag.

Nu een overeenkomst tussen de stadsregering en de drukkers van nieuwsbladen was tot stand gekomen, verscheen er te Brugge nog slechts één nieuwsblad dat bij beurten door drie verschillende drukkers tweemaal per week werd uitgegeven. Deze zonderlinge overeenkomst moet ongetwijfeld tot heel wat verwickelingen aanleiding gegeven hebben. En toch wordt hierover in de documenten, waarover wij beschikken, met geen enkel woord gesproken.

Wanneer wij ongeveer zes jaar later voor het eerst weer iets over de Brugse nieuwsbladen vernemen, gaat het zelfs allerminst over geschillen tussen de verschillende Brugse drukkers van nieuwsbladen.

Op 18 maart 1672 had het stadsbestuur brieven ontvangen van de landvoogd, Don Juan Domingo de Zuniga y Fonseca, waarbij bevolen werd een onderzoek in te stellen betreffende de Brugse drukkers, Alexander Michiels, Lucas vanden Kerckhove, de weduwe van Jan Clouwet en Pieter Roose, en de octrooien waarbij „zylieden zyn druckende gazetten”. Van dit onderzoek diende de stadsregering bij de landvoogd verslag uit te brengen. Van dit verslag hebben wij echter geen kennis; zijn inhoud moet ongetwijfeld zeer leerzaam geweest zijn en heel wat bijzonderheden hebben bevat waarover wij nu in het duister tasten.

Het optreden van de landvoogd wijst er op dat onze Brugse drukkers waarschijnlijk niet in het bezit waren van een octrooi om nieuwsbladen uit te geven. Maar of zij toen een dergelijk octrooi bezaten of niet, zeker is dat er voorts nieuwsbladen te Brugge het licht zagen. Een aantekening uit het register van resolutiën van de stadsregering d.d. 10 juli 1672 levert ons hiervan een afdoend bewijs. Toen werd aan Alexander Michiels en de

weduwe van Jan Clouwet verbod opgelegd „eenighe gazetten” uit te geven tenzij na het imprimatur van meester Jacob Talbout, vader of zoon (5), ofwel van een van de twee burgemeesters verkregen te hebben.

Dat er van 1666 tot 1672 nieuwsbladen te Brugge werden gedrukt, menen wij hiermede voldoende te hebben bewezen. Alles wijst er verder op dat deze nieuwsbladen al geruime tijd vroeger bestonden en ook dat zij nog zekere tijd daarna zijn blijven bestaan. Zeker is ook dat er na het verdwijnen van de *Nieuwe Tydinghen* van Nikolaas Breyghel in 1645 geen lange periode zonder Brugse nieuwsbladen is geweest. In ieder geval zijn we ver af van de algemene mening als zou het tweede Brugse nieuwsblad pas in 1792 zijn verschenen.

In tegenstelling echter met het eerste Brugse blad, stellen de daaropvolgende nieuwsbladen niets dan vraagtekens. Het ontbreken van meer preciese documenten en vooral van specimina, laten inderdaad vele problemen onbeantwoord, zoals o.m. betreffende het formaat, de indeling, de inhoud en de strekking. Zelfs de naam van de bladen, die aan de *Nieuwe Tydinghen* zijn opgevolgd, ontgaat ons. Desniettemin hopen wij hiermede een bijdrage tot de geschiedenis van de pers te Brugge en in Vlaanderen te hebben geleverd, een geschiedenis die nog moet geschreven worden.

A. SCHOUTEET

---

(5) Jacob Talbout de jongere werd als griffier van de stadthesaurie naast zijn vader, Jacob Talbout de oudere, op 30 december 1661 benoemd. In feite werd van dan af het griffierschap van de thesaurie door twee personen uitgeoefend, maar de stadsregering diende slechts één wedde uit te keren. Op 19 februari 1667 diende Jacob Talbout de oudere als dusdanig ontslag in — hij was toen al drieënzeventig jaar oud — onder voorwaarde zolang het hem mogelijk bleef verder zijn functie te blijven waarnemen. Vgl. Brugge, stadsarchief, *secrete resolutiën van de stadsregering over de jaren 1659-1666*, fol. 91 v.-92; *Idem over 1666-1672*, fol. 11.

BIJLAGEN

I.

Actum den 30 juny 1666.

Ontboden de druckers van de gazetten deser stede ende hemlieden, te weten : ... (6) vande Kerckhove, Alexander Michiels ende de zone vande weduwe Clouet, vooren ghehouden de resolutie vanden collegie van dat tselve nyet en verstaet zoo confuselick ende zijtdraghende gasetten te laten drucken, nemaer dat zy stellen zullen een alleene omme deselve te drucken, ende dat denghone die daer meest stadsproffycyte daervoor wilt gheven, ende dat zij hun daeruppe zouden beraden ende elck hun ghebot ter tresorie overbrynghen omme daerup aen den collegie rapport te doene.

Brugge, stadsarchief, *Feriën van de thesauriers over de jaren 1665-1667*, fol. 130 r.-v.

II.

Actum den 22 july 1666.

Alsoo voor desen by ordre van den collegie verboden is gheweest aen de bouckdruckers deser stede te drucken de wekelicke gasetten ofte niemaren omme de disordren ende quade manieren die zy daerinne waeren comitterende ende dat zy tsydert versocht hebben de voors. gassetten anderwaerf te moghen drucken op zulcke ordre als 't den voorn. collegie daeroppe zoude believen te stellen, so eyst dat de ghecommitteerde ter tresorie, uut crachte van de autorisatie ende resolutie van den voornoomden collegie, hebben gheconsenteert, zoo zy doen by desen, alles nyetmin tot wederroupen, de persoonen van Alex. Michiels, Lucas vanden Kerckhove ende vidua Jan Clouwet, bouckdruckers, omme de voorseyde ghasetten te drucken ende dat by ordre ende by toere successivelick, eene seffens, tweemaal ter weke, te weten; des sdysendachs ende svrydachs, zonder daerinne te draghen yemants zyde nochte daeruutte eennighe argumenten ofte illatien te maecken, nemaer simpelick te verhalen de maeren ende tydyngghen zoo die van andere gemeenten gheschreven worden ende behoudens dat eer anderstont deselve te drucken, zy ghehouden zullen wesen die te laten visiteren by meester Jaques Talbout de jonghe, daertoe ghecommitteert, ende voorts an de stadt betalende tot proffycyte van den aermen de somme van VIII lb. VI s. VIII d. gr., twelcke zy alhier present hebben beloofd te volcommen.

(*Kanttekening* :) Van de somme is ontfanck ghemact te weten als afghetrocken op hunne rekeninghen overghelevert ten jare 1667

---

(6) De voornaam werd in het origineel niet ingevuld.

staende by de rekeninghe principael, fol. 123, article 2°, alwaer van dese drie druckers mentie ghemact wordt, dus : memorie.

Id., t.a.p., fol. 134 v.

III

Actum 18 maerte 1672.

Ontfaen brieven van Zyne Excellentie van den... (7), daerby ordonnerende dat ontboden souden worden Alexander Michiels, Lucas vanden Kerckhove, de weduwe van Jan Clouwet ende Pieter Roose, bouckvercoopers, om hemlieden af te vrAGEN uuyt wat hoofde zylieden zyn druckende gazetten, hun ten dien eynde te doen toonen d'octroyen die zy daervan souden moghen hebben ende daer t'eynden Zyne Majesteyt daerop souden dienen van advys van dit collegie.

Id., Secrete resolutiën van de stadsregering over de jaren 1666-1672, fol. 217 r.-v.

IV

Actum 10 july 1672.

... Gheordonneert aen Alexander Michiels ende de weduwe van Clouwet niet uuyt te gheven eenighe gazetten by hemlieden gedruickt tenzy deselve daer te vooren gheëxamineert ende ghecensureert zynde by meester Jacques Talbout d'oude ofte de jonghe, ende in hemlieden absencie van den heere burchmeester van schepenen ofte van den commune, op de boete van vichtich guldens, tot eviteren van abuysen ende inconvenienten die souden connen resulteren tot nadeele van dese provincie ende dese stadt ende ten ondienste van Zyne Majesteyt.

Id., t.a.p., fol. 231 v., nr. 3.

---

(7) De hier ontbrekende datum werd in het origineel niet ingevuld.